

А. А. ГУЖАЛОЎСКИ

БЕЛАРУСКІЯ КАЛЕКЦЫЯНЕРЫ І ГРАМАДСТВА — ДОЎГІ ШЛЯХ ДА ЎЗАЕМАРАЗУМЕННЯ

Знаёмства з гісторыяй прыватнага калекцыяніравання Беларусі пераканаўча сведчыць аб іх значнай ролі як сілы, якая аказвала станоўчае ўздзеянне на грамадства. Дзейнасць калекцыянераў спрыяла развіццю навукі, асветы, мастацтва, разуменню гістарычнай спадчыны, фарміраванню агульнакультурнага асяроддзя. З другога боку, з’яўляючыся прадуктам свайго часу, калекцыянеры адлюстроўвалі эканамічныя, сацыяльныя і палітычныя ўмовы існавання грамадства, у якім яны жылі.

Культурны кантэкст эпохі Рэнэсанса вызначыў зараджэнне музейнай справы ў Беларусі ў выглядзе прыватнага збіральніцтва. Мікалай Радзівіл Чорны залажыў у Нясвіжскім замку збор, які быў найбольш багатым у Вялікім княстве Літоўскім на працягу наступных двух стагоддзяў. Прыклад Радзівілаў прывабліваў магнацкія роды Сапегаў, Хадкевічаў, Астрожскіх, Солтанаў, Лапацінскіх, Прозараў, Друцкіх-Любецкіх і інш. Можна меркаваць, што іх зборы не нашмат саступалі па багаццю радзівілаўскаму. Характэрнымі рысамі, уласцівымі ўсім гэтым зборам, былі: універсальны характар, які непазбежна прыводзіў да фрагментарнасці калекцый; хісткая мяжа паміж калекцыйнымі рэчамі і прадметамі (інтэр’ера) амаль поўная сацыяльная ізаляванасць. Тым не менш, нягледзячы на ўсю абмежаванасць дзейнасці магнатаўзбіральнікаў, яны адыгралі вялікую ролю ў справе захавання помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, далі штуршок развіццю музейнай справы на тэрыторыі краю.

Гужалоўскі Аляксандр Аляксандравіч — прафесар кафедры этналогіі, музейлогіі і гісторыі мастацтваў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук.

У другой палове XVIII ст. на беларускіх землях, як і ва ўсёй Рэчы Паспалітай, распаўсюджвалася асветніцкая ідэалогія. Важную ролю ў яе распаўсюджванні адыгралі калекцыі І. Храптовіча, Г. Ябланоўскай, І. Масальскага і інш., якія значна адрозніваліся ад замкавых магнацкіх збораў. З’яўляючыся своеасаблівымі асяродкамі культуры і навукі, гэтыя калекцыі кніг і дакументаў, прадметаў мастацтва і натуральнай гісторыі прыцягвалі ўвагу адукаванай часткі грамадства. У адпаведнасці з распрацаваным І. Храптовічам статутам бібліятэкі, ён даваў вольны ўваход даследчыкам, там працавалі многія вучоныя, краязнаўцы, калекцыянеры.

Пасля смерці І. Храптовіча ўвесь збор перайшоў да яго сына Адама, інспектара школ Віленскага ўніверсітэта і апантанага бібліяфіла. Ён значна пашырыў бібліятэку з дапамогай беларускага паэта Яна Чачоты, які некаторы час выконваў у Шчорсах абавязкі бібліятэкара. Прыродазнаўчы збор, створаны Г. Ябланоўскай, меў яскрава акрэслены дыдактычны характар. Ён быў добра вядомы сучаснікам, прыцягваючы ўвагу не толькі аглядаўшых яго ў розныя часы Станіслава Аўгуста, Паўла, але і шматлікай мясцовай шляхты. Адметнай асаблівасцю мастацкага збору І. Масальскага было імкненне ўладальніка зрабіць яго як мага больш даступным для публікі. Вядома, што паміж палацам у Вярках і Вільняй рэгулярна курсіравала вялікая карэта, прывозячы і забіраючы шматлікіх наведвальнікаў.

У выніку трох падзелаў Рэчы Паспалітай тэрыторыя Беларусі была ўключана ў склад Расійскай імперыі, што адбілася на сацыяльнаэканамічным і палітычным стане краю. Па-ранейшаму адсутнічалі нацыянальныя школы, друк, навуковыя, а таксама культурныя ўстановы. У гэтых умовах ішло станаўленне гуманітарна-навуковай думкі, з’яўляліся першыя па-сапраўднаму навуковыя калекцыі, якія вызначылі твар прыватнага збіральніцтва ў Беларусі XIX ст. У гэты перыяд, таксама як і ў суседніх дзяржавах, узнікае цікаўнасць з боку гісторыкаў, археолагаў, нумізматаў да славянскіх старажытнасцей. Пашыраецца сацыяльны склад калекцыянераў за кошт з’яўлення першых прадстаўнікоў трэцяга саслоў’я. Ва ўмовах поўнай абыякавасці, а падчас і варожых адносін царскага ўраду да аховы і выкарыстання культурнай спадчыны Беларусі, прыватная ініцыятыва ў гэтым пытанні мела рашучае значэнне. Калекцыянеры не толькі спрабавалі адкрыць свае зборы для магчыма больш шырокай аўдыторыі, але і перадавалі сабраныя рэчы ў існуючыя публічныя музеі і нават стваралі новыя.

Лагойскі збор, які сучаснікі небеспадстаўна называлі «музеем стара-жытнасцей», ужо ў 40-я гг. XIX ст. атрымаў даволі шырокую вядомасць. У значнай ступені гэтаму спрыялі шматлікія навуковыя кантакты Тышкевіча (ён быў сябрам некалькіх навуковых таварыстваў), а таксама выкарыстанне свайго збору пры напісанні прац па археалогіі. Навуковая і збіральніцкая дзейнасць прывяла ўладальніка Лагойскага палаца да думкі аб неабходнасці перадачы сваіх калекцый у грамадскае карыстанне. У яго лісце, датаваным 1847 г., ёсць наступныя радкі: «З майго пункту гледжання, мэта кожнага збору можа быць дасягнута толькі ў тым выпадку, калі ён дае вышэйшую карысць чалавечаму грамадству ... і наадварот, сквапнасць зачыняючага дзверы перад тым, хто імкнецца да ведаў, — агідная». Усведамляючы важнасць лагойскага збору для развіцця навукі, К. Тышкевіч ахвяраваў большую яго частку Віленскаму музею старажытнасцей, частку археалагічных знаходак перадаў у Кракаўскі музей археалогіі, калекцыю шкла эпохі Рымскай імперыі — у Музей Нарадовы ў Варшаву. «Надзвычай выдатную калекцыю дагістарычных старажытнасцей заходняга краю» ён перадаў у распараджэнне Маскоўскага археалагічнага таварыства.

Уладальнік Гомельскага палаца вядомы расійскі дзяржаўны дзеяч і калекцыянер М. П. Румянцаў перад смерцю «перадаў на агульную карысць» свае зборы разам з пецяярбургскім домам на Англійскай набярэжнай. Гэта і склала падмурак музея, адкрытага ў Пецяярбурзе ў 1831 г. Туды ж у адпаведнасці з яго жаданнем былі перавезены і гомельскія калекцыі. Старажытныя беларускія граматы, сабраныя яго паплечнікам І. І. Грыгаровічам, папоўнілі бібліятэку археаграфічнай камісіі пры міністэрстве народнай асветы Расійскай імперыі.

Асаблівае значэнне для развіцця музейнай справы на Беларусі мела збіральніцкая дзейнасць археолага, этнографа і грамадскага дзеяча І. І. Луцкевіча, які першым усвядоміў факт прыналежнасці культурнай спадчыны беларускаму народу. Калекцыя І. Луцкевіча, якая ў асноўным сфарміравалася да 1906 г. і мела гісторыка-краязнаўчы профіль, знаходзілася ў Вільні ў памяшканні рэдакцыі газеты «Наша ніва». Гэта дала магчымасць пазнаёміцца з сабранымі прадметамі шматлікім наведвальнікам рэдакцыі — літаратарам, вучоным, грамадскім дзеячам. Вядома, што экспазіцыя, разгорнутая ў рэдакцыі «Нашай нівы», была крыніцай паэтычнага натхнення для М. Багдановіча і іншых аўтараў. Шматгранная дзейнасць І. Луцкевіча прывяла яго да думкі аб перадачы грамадству сваёй калекцыі. Відаць, гэтая думка канчаткова аформілася

восенню 1912 г., калі на старонках «Нашай нівы» быў змешчаны ананісны заклік да стварэння Беларускага музея. У ім, у прыватнасці, гаварылася: «...Клічэм усіх, хто спагадае адраджэнню 10-мільённага беларускага народа, памагчы нам у збранні музея...». Верагодней за ўсё аўтарам закліку, які прадугледжваў шчыльную сувязь паміж праектуемай установай, бібліятэкай і навуковым таварыствам, быў сам Іван Луцкевіч. У 1918 г., ужо смяротна хворы, І. Луцкевіч перадаў увесь збор ва ўласнасць Беларускага навуковага таварыства. Сябры таварыства стварылі на яго падмурку Беларускі музей, які існаваў у Вільні ў 1921—1946 гг. і карыстаўся вядомасцю як адзінае з буйнейшых сховішчаў помнікаў беларускай гісторыі і мастацтва.

Віцебскі адвакат В. П. Федаровіч на мяжы XIX—XX стст. атрымаў вядомасць як ініцыятар стварэння Віцебскай вучонай архіўнай камісіі, член-карэспандэнт Кракаўскай акадэміі навук, удзельнік шматлікіх археалагічных з'ездаў, а таксама адзін з буйнейшых калекцыянераў Беларусі. Яго збор налічваў пяць тысяч адзінак і выглядаў наступным чынам: археалогія, нумізматыка, фалерыстыка, этнаграфія, археаграфія, ваенны, выяўленчы і масонскі аддзелы. Не меншую каштоўнасць мела шматтомная гістарычная бібліятэка. Прадметы, размешчаныя ў спецыяльна вырабленых вітрынах і шафах, займалі чатыры пакоі будынка, далучанага да гарадскога клуба. Для зручнасці агляду экспазіцыя асвятлялася дзённым святлом, праз зашклёную столь. Адчынены для ўсіх зацікаўленых мясцовай гісторыяй «музей Федаровіча» карыстаўся шырокай вядомасцю ў сучаснікаў. Яго наведвалі не толькі мясцовыя жыхары, але і арганізаваныя экскурсійныя групы. В. П. Федаровіч спрабаваў папулярываць свой збор таксама і з дапамогай друку, публікуючы побач са сваімі работамі гісторыка-краязнаўчага характару асобныя гістарычныя помнікі. У 1920 г. збор быў нацыяналізаваны Камісіяй па ахове помнікаў старажытнасці і мастацтва, супрацоўнікі якой на працягу некалькіх гадоў займаліся яго вопісам, пасля чаго перадалі Віцебскаму гістарычнаму музею.

Асаблівае месца сярод прыватных нумізматычных калекцый Беларусі займала калекцыя графа Э. К. Гутэн-Чапскага. Вынікам яго шматгадовых намаганняў і грашовых затрат было стварэнне ў маёнтку Станькава першакаласнага нумізматычнага збору (больш за 10 тыс. адзінак), калекцый гравюр (каля 6 тыс. адзінак), карт, зброі, жывапісу, дэкара-тыўна-прыкладнога мастацтва, кніг і рукапісаў. Усё гэта, старанна каталагізаванае па раздзелах, захоўвалася ў спецыяльным павільёне

«Скарбчык», пабудаваным у выглядзе двухпавярховага мініяцюрнага сярэднявечага замка і аб'яднанага з жылым будынкам лёхай. Аматыры нумізматыкі знаёміліся са зборам Э. К. Гутэн-Чапскага, наведваючы «скарбчык», альбо вывучаючы каталогі, уласнаручна складзеныя і выдадзеныя ўладальнікам. Перад смерцю

Чапскі прыняў рашэнне аб перадачы ў грамадскае карыстанне сабраных калекцый. Прадаўшы ка-лекцыю рускіх манет вялікаму князю Георгію Міхайлавічу, ён вывез усё, што, з яго пункту гледжання, тычылася гісторыі польскага народа, у Кракаў. У хуткім часе там паўстаў будынак публічнага музея, які ўвабраў большую частку станькаўскіх калекцый і па сённяшні дзень мае назву «Музей Чапскіх».

У пачатку XX ст. увагу даследчыкаў прыцягваў збор напалеаністыкі І. Х. Каладзева ў Новабарысаве. Рускі бібліяграф К. А. Ваенскі ў 1904 г. пісаў, што «ў цяперашні час бібліятэка І. Х. Каладзева, як сховішча, прысвечанае выключна адной эпосе, па сваёй паўнаце з'яўляецца бяспрэчна першым зборам не толькі ў Расіі, але і ў Еўропе». Разумеючы значнасць сабранага матэрыялу, І. Х. Каладзеў забяспечыў да яго вольны доступ усіх зацікаўленых эпохай напалеонаўскіх войнаў. Для аблягчэння працы даследчыкаў у новабарысаўскім зборы яго ўладальнік правёў каталагізацыю карт, выдаў каталог рускага аддзела бібліятэкі. Напярэдадні 100-годдзя Айчынай вайны пачаліся падрыхтоўчыя работы па стварэнні музея 1812 г. у Маскве, і І. Х. Каладзеў прыняў рашэнне аб перадачы яго арганізатарам свайго збору. Музей 1812 г. так і не быў адчынены, а ў 1915 г. збор Каладзева быў перададзены Дзяржаўнаму гістарычнаму музею ў Маскве, дзе і знаходзіцца цяпер.

Буйной калекцыяй археаграфічных матэрыялаў валодаў гісторык, этнограф, публіцыст, эканаміст, член Кракаўскай акадэміі навук А. К. Ельскі, пакінуўшы ў выніку сваёй 50-гадовай навуковай і збіральніцкай дзейнасці глыбокі след у гісторыі культуры Беларусі. Яго калекцыя адрознівалася надзвычайнай шматграннасцю і складалася з калекцый жывапісу, гравюр, парцэляны, шкла, мэблі, ордэнаў, мемарыяльных, археалагічных і этнаграфічных прадметаў. Аднак найбольш каштоўнай часткай збору была калекцыя аўтографаў і дакументаў, якая налічвала 20 тыс. адзінак і змяшчала аўтографы Пятра I, Паўла I, Ганны Іаанаўны, «французская папка» з аўтографамі Напалеона, Людовіка XVI, Жазэфіны, Сэн-Жуста, Рабесп'ера, Марата, аддзел А. Міцкевіча, «радзівілаўская папка», аўтографы М. Лютэра, Д. Вашынгтона і шмат іншага. Неабходна адзначыць, што А. К. Ельскі імкнуўся надаць свай

му збору музейны характар. Не абмяжоўваючыся яго асабістым выкарыстаннем у навуковых мэтах, ён гасцінна прымаў усіх зацікаўленых. Для запісу наведвальнікаў вялася спецыяльная «Кніга для запісаў», дзе значыліся імёны З. Глогера, В. Спасовіча, М. Рале, Т. Корзана і іншых вучоных. Шмат з сабранага калекцыянер пры жыцці перадаў у музеі Варшавы, Вільні, Кракава, імкнучыся хаця б часткова здзейсніць сваю ідэю стварэння агульнадаступнай музейна-архіўнай установы. У хуткім часе пасля смерці ўладальніка польскія ўлады вывезлі «Бібліятэку і музей старажытнасцей Аляксандра Ельскага» ў Варшаву. Частка калекцыі загінула падчас рэвалюцыйных падзей 1917 г. [1, с. 13—52].

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ўсе віды калекцыяніравання былі пастаўлены пад кантроль дзяржавы, грамадская ініцыятыва калекцыянераў была абмежавана ідэалагічнымі рамкамі. Можна сцвярджаць, што на працягу ўсёй савецкай гісторыі калекцыяніраванне было індэкатарам ступені лібералізацыі жыцця ў краіне — чым мацней заціскалі гайкі, тым у больш глыбокі цень сыходзілі калекцыянеры, і наадварот.

У 1922 г. у Маскве было створана Усерасійскае таварыства філатэлістаў, пазней — калекцыянераў (туды ўваходзілі таксама калекцыянеры-нумізматы, філакартысты і інш.) з аддзяленнем у БССР. Яго старшынёй быў абраны вядомы ў той час філатэліст Аляксандр Паўлавіч Байгер. Ёсць звесткі пра арганізацыю ў 1929 г. Беларускага таварыства калекцыянераў, сябрамі якога з'яўляліся прафесары кліматалаг Аляксей Іванавіч Кайгарадаў (філатэліст), філолаг Аляксандр Мікалаевіч Вазнясенскі (баніст), дацэнт мастацтвазнаўца Мікола Мікалаевіч Шчакаціхін (нумізmat, сфрагіст, фалерыст) і інш.

1930-я гг. — белая пляма ў гісторыі беларускага збіральніцтва. У 1932 г. Прэзідыум ЦВК прызнаў немэтазгодным існаванне Усерасійскага таварыства калекцыянераў, прыпынілася выданне часопіса «Савецкі калекцыянер». Неўзабаве было ліквідавана Беларускае таварыства калекцыянераў. На працягу наступных 25 гадоў у СССР арганізаванага калекцыяніравання не існавала. У краіне дзейнічалі збіральнікі-адзіночкі, якія былі пазбаўлены магчымасці папулярызаваць сабранае. Многія беларускія калекцыянеры былі рэпрэсаваны, лёс іх збораў невядомы.

У Заходняй Беларусі ў 1920—1930-я гг. дзейнасць прыватных калекцыянераў праходзіла без ідэалагічных і юрыдычных абмежаванняў. Гро-дзенскі гісторыка-археалагічны музей, Ваўкавыскі ваенна-гістарычны музей, Слоніmsкі краязнаўчы музей паўсталі дзякуючы падзвіжніцкай калекцыянерскай дзейнасці іх стваральнікаў — Юзэфа Ядкоўскага, Ге

оргія Пеха, Іосіфа Стаброўскага (сёння музею ў Слоніме было прысвоена імя апошняга) [2, с. 105—141].

Новы маральна-палітычны клімат у СССР, які ўзнік пасля смерці Сталіна, і асабліва пасля XX з'езда КПСС, які адбыўся ў 1956 г., грамадскі ўздых пасля асуджэння культа асобы, працэс дэмакратызацыі жыцця ў краіне не маглі не адбіцца на калекцыянерскай дзейнасці.

У 1957 г. у сталіцы БССР неафіцыйна пачаў працаваць Мінскі гарадскі клуб калекцыянераў, які аб'яднаў філатэлістаў, нумізматаў, фалерыстаў, баністаў і іншых калекцыянераў. У наступным годзе ён быў афіцыйна зарэгістраваны ў складзе 53 чалавек і атрымаў сталую прапіску ў ДК прафсаюзаў. Адначасова з актывізацыяй збіральніцкай дзейнасці ў перыяд «адлігі» беларускія калекцыянеры вяртаюцца да ідэі грамадскага выкарыстання сабранага. Перш за ўсё гэта праявілася ў арганізацыі выставак з прыватных калекцый. Прынцыпова важны крок у гэтым накірунку быў зроблены ў 1964 г., калі на гістарычным факультэце БДУ на базе калекцыі вядомага вучонага-нумізмата В. Н. Рабцэвіча быў адкрыты нумізматычны кабінет, які адлюстроўваў грашовае абарачэнне на Беларусі і не меў аналагаў у ВНУ СССР.

Новы штуршок развіцця прыватнага калекцыяніравання, выхаду яго з цені далі працэсы дэмакратызацыі савецкага грамадства ў другой палове 1980-х гг. Прававую і эканамічную аснову дзейнасці калекцыянераў заклала апублікаванае ў маі 1986 г. «Палажэнне аб аматарскіх аб'яднаннях, клубах па інтарэсам». У наступныя некалькі гадоў колькасць клубаў калекцыянераў на абшарах СССР павялічылася ў геаметрычнай прагрэсіі і, што асоба важна, павялічылася імкненне калекцыянераў прадставіць сабранае шырокай публіцы. У 1990 г. напярэдадні распаду СССР у Маскве было створана Усесаюзнае аб'яднанне калекцыянераў з аддзяленнем у БССР. Атрыманне краінай незалежнасці ў 1991 г. стварыла новыя магчымасці для сацыяльных ініцыятыў беларускіх калекцыянераў. Беларускія музеі адкрылі сваі залы для выставак прыватных калекцый, шырокая грамадская атрымала магчымасць пазнаёміцца са здабыткамі калекцыянераў на рэгіянальных, рэспубліканскіх і міжнародных выстаўках. Напачатку 1990-х гг. А. Сярожкін і У. Цярохін у Оршы пачынаюць выдаваць газету «Беларускі калекцыянер» — першае беларускае спецыялізаванае выданне, у якім публікаваліся матэрыялы, прысвечаныя пераважна філатэліі і нумізматыкі.

Першы музей, як вынік прыватнай калекцыянерскай дзейнасці, паўстаў у Рэспубліцы Беларусь 22 ліпеня 1993 г. на аснове збору (больш за

7 тыс. прадметаў) вядомага віцебскага калекцыянера Івана Данілавіча Галькевіча. У той дзень у Віцебску быў адчынены адзіны ў рэспубліцы Музей прыватных калекцый — філіял Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. Яго сталая экспазіцыя займае чатыры залы і знаёміць наведвальніка з прадметамі побыту, археалогіі, нумізматыкай, пячаткамі, скульптурамі, значкамі, знакамі і жэтонамі розных дзяржаў і перыядаў. Літаратурная частка калекцыі, прэзентаваная комплексам дакументаў аб Янку Купалу, кнігамі з аўтографамі вядомых пісьменнікаў і паэтаў. Акрамя пастаяннай экспазіцыі ў музеі праходзяць выстаўкі з прыватных збораў гараджан і фондаў Віцебскага абласнога краязнаўчага музея.

У 1994 г. у выніку намаганняў літаратара і бізнесмена Яўгена Дамінікавіча Будзінаса адкрыў свае дзверы прыватны Музейны комплекс старажытных народных рамёстваў і тэхналогій «Дудуткі». Сёння комплекс «Дудуткі», з'яўляючыся неад'емнай часткай турыстычнай інфраструктуры Беларусі, атрымаў міжнародную вядомасць.

11 снежня 1999 г. у Старых Дарогах Мінскай вобласці адбылося адкрыццё прыватнага музея Анатоля Яўхімавіча Белага. Падмурак музея складала калекцыя па гісторыі і культуры Беларусі (жывапіс, графіка, скульптура, медалі, нумізматыка), якая стваралася ўладальнікам на працягу ўсяго жыцця. Экспазіцыя музея разгорнута ў 8 залах і змяшчае каля 4 тыс. прадметаў.

Адзіны ў Беларусі музей гісторыі фатаграфіі «Свет фота» таксама з'яўляецца вынікам калекцыянерскай дзейнасці мінчаніна Віктара Пятровіча Суглоба. У экспазіцыі музея, адкрытага ў 2004 г., сёння прадстаўлена больш за 1,5 тыс. фотаапаратаў XIX—XX стст.

У 2007 г. у Полацку напярэдадні 90-годдзя з дня Кастрычніцкай рэвалюцыі адкрыўся адзіны ў Беларусі прыватны музей «Эпоха Леніна». Яго стваральнік Мікола Панкрат прадставіў у экспазіцыі больш за 400 скульптур і іншых пластычных выяў У. І. Леніна і дзеячаў рэвалюцыйнага руху.

У Слоніме на ўласным падворку Міхаіла Іванавіча Рылко дзейнічае прыватны музей-майстэрня «Беларускае мястэчка канца XIX — пачатку XX ст.».

Агульнавядома ў краіне і адзначана дзяржаўнымі ўзнагародамі дзейнасць па папулярызацыі нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны калекцыянера-філакартыста Уладзіміра Ліхадзедава.

Прыведзенымі прыкладамі не вычэрпваецца работа беларускіх калекцыянераў па выкарыстанні сабранага ў грамадскіх мэтах. На жаль,

сёння ў Беларусі не існуе поўнага рэгістра прыватных калекцый і музеяў, няма зводнага каталога калекцый прыватных музеяў. Гэта работа наперадзе, і, напэўна, яна будзе звязана са стварэннем Асацыяцыі беларускіх музеяў і Нацыянальнай акрэдытацыйнай музейнай камісіі.

На працягу XX ст. сацыяльны і культурны кантэкст прыватнага калекцыяніравання змяніўся. Пашырыўся сацыяльны і прафесійны склад калекцыянераў у бок дэмакратызацыі. Выпуск шырокадаступных аб'ектаў калекцыяніравання (марак, паштовак, значкоў, этыкетак, грампласцінак), а

таксама арганізацыя спецыялізаваных магазінаў, выданне спецыялізаванай літаратуры, узнікненне таварыстваў калекцыянераў спрыялі развіццю масавых відаў аматарскага калекцыяніравання. Адначасова прыйшло асэнсаванне калекцыяніравання як выгоднага спосабу ўкладання капітала, які не абкладаецца падаткамі, што выклікала спекуляцыю аб'ектамі збіральніцтва (гл., напрыклад, сайт беларускага антыкварнага аўкцыёна «allegro.by»). У краіне дзейнічае 200—300 чорных археолагаў, якія сфармавалі за апошнія дваццаць гадоў чорны антыкварны рынак. Аднак не гэта тэндэнцыя з'яўляецца вызначальнай у развіцці калекцыяніравання ў Рэспубліцы Беларусь. Сёння калекцыі членаў Беларускага рэспубліканскага аб'яднання калекцыянераў (старшыня — Пётр Бухліс) падзяляюцца на 88 профіляў і разам змяшчаюць каля паўмільёна прадметаў гісторыі і культуры розных краін свету. Большасць беларускіх калекцыянераў — патрыёты сваёй краіны, дзейнічаюць на карысць культуры Беларусі, а іх калекцыі, увабраўшыя значную частку нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны, з'яўляюцца важнай умовай павелічэння дзяржаўнага музейнага фонду і пашырэння гістарычных ведаў у грамадстве 1.

ЛІТАРАТУРА

1. Гужалоўскі, А. А. Нараджэнне беларускага музея / А. А. Гужалоўскі. Мінск : НАРБ, 2001. 124 с.
2. Гужалоўскі, А. А. Музеі Беларусі. 1918—1941 / А. А. Гужалоўскі. Мінск : НАРБ, 2002. 176 с.

Артыкул паступіў у рэдакцыю 23 снежня 2009 г.

1 Лепшую частку прыватных калекцый Беларусі можна было ўбачыць 13 лютага 2010 г. у Гродна на маштабнай выстаўцы, прымеркаванай да Усебеларускага злёту калекцыянераў. Арганізавала мерапрыемства Беларускае нумізматычнае таварыства, якое аб'ядноўвае больш за 120 чалавек (старшыня — Віктар Какарэка).